

**И. К. АХУНБАЕВ атындагы КЫРГЫЗ МАМЛЕКЕТТИК
МЕДИЦИНАЛЫК АКАДЕМИЯСЫ**

**Б. Н. ЕЛЫЦИН атындагы
КЫРГЫЗ-РОССИЯ СЛАВЯН УНИВЕРСИТЕТИ**

Д 14.22.658 диссертациялык кеңеши

Кол жазма катары
УДК 615.03:614.35

Джиенбекова Чолпон Муратовна

**КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНДА ДАРЫ-ДАРМЕКТЕРДИ ЛЬГОТАЛЫК
КАМСЫЗ КЫЛУУ СИСТЕМАСЫ
ЖАНА АНЫ МОДЕРНИЗАЦИЯЛОО ЖОЛДОРУ**

14.04.03 – фармацевтикалык ишти уюштуруу

Фармацевтика илимдеринин кандидаты
окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн жазылган
авторефераты

Бишкек – 2024

Иш Кыргыз Республикасынын Улуттук илимдер академиясынын химия жана фитотехнология институтунун дарылык өсүмдүк ресурстарына жана фитотехнологиясына мониторинг жүргүзүү лабораториясында аткарылды.

Илимий жетекчиси: **Исмаилов Исабек Зайлидинович**
фармацевтика илимдеринин доктору, профессор,
Кыргыз Республикасынын Саламаттык сактоо
министрлигинин Дары-дармек жана медициналык
жабдуулар департаментинин фармацевтикалык иш-
чараларды уюштуруу бөлүмүнүн башчысы

Расмий оппонеттер: **Сакипова Зуриядда Бектемировна**
фармацевтика илимдеринин доктору, профессор,
Коммерциялык эмес акционердик коом «С. Д.
Асфендияров атындагы Казак улуттук медициналык
университетинин» Фармация мектеби факультетинин
деканы, Алматы ш.

Джупарова Ирина Алексеевна
фармацевтика илимдеринин доктору, профессор,
Россия Федерациясынын Саламаттык сактоо
министрлигинин Федералдык мамлекеттик бюджеттик
жогорку билим берүү окуу жайларына караштуу
Новосибирск мамлекеттик медициналык
университетинин фармацияны башкаруу жана
экономикасы, медициналык жана фармацевтикалык
товар таануу кафедрасынын башчысы, Новосибирск ш.

Жетектөөчү уюм: Россия Федерациясынын Саламаттык сактоо министрлигинин
И. М. Сеченов атындагы Биринчи Москва мамлекеттик медициналык
университети, дары-дармек каражаттарын жана медициналык буюмдарды
жүгүртүү чөйрөсүндөгү жөнгө салуучу мамилелер кафедрасы (119048, Москва
ш., Трубецкая көч., 8).

Коргоо 2024-жылдын 31-майында саат 14.00 медицина илимдеринин
медицина илимдеринин доктору (кандидаты) окумуштуулук даражасын жана
фармацевтика илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын коргоо
боюнча И. К. Ахунбаев атындагы Кыргыз мамлекеттик медициналык
академиясы жана тең уюштуруучу Б. Н. Ельцин атындагы Кыргыз-Россия
Славян университетине караштуу Д 14.22.658 диссертациялык кеңешинин
отурумунда болот, дареги: Бишкек ш., Ахунбаев көч., 92, конференц-зал.
Диссертацияны коргоо боюнча видеоконференцияга кирүү шилтемеси <https://vc.vak.kg/b/142-jat-s9n-rwv>.

Диссертация менен И. К. Ахунбаев атындагы Кыргыз мамлекеттик
медициналык академиясынын (720020, Бишкек ш., Ахунбаев көч., 92) жана Б. Н.
Ельцин атындагы Кыргыз-Россия Славян университетинин (720000, Бишкек ш.,
Киевская көч., 44) китепканаларынан жана <http://vak.kg> сайтынан таанышууга
болот.

Автореферат 2024-жылдын 30-апрелинде жөнөтүлдү.

Диссертациялык кеңештин илимий катчысы
фармацевтика илимдеринин кандидаты, доцент С. Ч. Дооталиева

ИШТИН ЖАЛПЫ МҮНӨЗДӨМӨСҮ

Диссертациянын темасынын актуалдуулугу. Калктын ар кандай катмарларын дары-дармек менен камсыз кылуу өлкөнүн саламаттык сактоо системасындагы негизги звенолордун бири болуп саналат. Кыргыз Республикасынын дары-дармек саясатынын негизги максаты – жеткиликтүү баада коопсуз, натыйжалуу жана жогорку сапаттагы дары-дармектерге жеткиликтүүлүктү камсыз кылуу жана алардын рационалдуу пайдалануусуна мониторинг жүргүзүү менен калктын ден соолугун жакшыртуу [Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 2019-2030-жылдарга калктын ден соолугун сактоо жана саламаттык сактоо системасын өнүктүрүү боюнча «Ден соолугу чың адам – өнүккөн өлкө» программасы.

2015-жылдын сентябрында Бириккен Улуттар Уюмунун Башкы Ассамблеясы саламаттыкты сактоо менен байланышкан максаттарды чечүүнү караган 17 туруктуу өнүгүү максаттарын (ТӨМ) түзүүнү камтыган документти кабыл алган. Ошол эле учурда ТӨМ 3түн түздөн-түз максаты сергек жашоо образын камсыз кылууга жана ар кандай курактагы ар бир адам үчүн бакубаттуулукка көмөк көрсөтүүгө багытталган, анын максаттары болуп төмөнкүлөр саналат (ушул ТӨМ 3 3.8 пункту): саламаттыкты сактоо кызматтары менен жалпы камтуу, анын ичинде финансылык тобокелдиктерден коргоону камсыз кылуу, коопсуз, натыйжалуу, сапаттуу жана жеткиликтүү баадагы маанилүү дары-дармектерге жана вакциналарга жеткиликтүүлүк. Бул максаттар жалпы максатка жана ден соолукка байланыштуу максаттарга жетишүүдө негизги ролду ойнойт [Бириккен Улуттар Уюмунун Башкы Ассамблеясынын 70-сессиясы, Нью-Йорк, 2015-жылдын 21-октябры: Бириккен Улуттар Уюму; 2015 (<https://undocs.org/ru/A/RES/70/1>)].

Фармакотерапияда дары-дармектер көбүнчө бейтаптардын өз чөнтөгүнөн төлөнүүчү төлөмдөрдүн негизги себеби болуп саналат. Мындай абалдын негизги себептери: дары-дармектердин кымбаттыгы, дары-дармектердин дарыканалардан туура эмес берилиши (рецепт боюнча берүү), дарыларды сарамжалсыз колдонуу.

Эгемендүүлүк алгандан бери Кыргыз Республикасынын саламаттыкты сактоо системасы, анын ичинде дары-дармек менен камсыз кылуу кескин өзгөрдү, фармацевтика тармагы рыноктук шартта иштей баштады, мамлекеттик саламаттыкты сактоо системасы акысыз медициналык жардамдын гаранты катары иштейт. Кыргызстанда калкты дары-дармек менен камсыздоо ар бир облустагы Милдеттүү медициналык камсыздандыруу фондунун аймактык башкармалыктары менен келишим түзгөн жеке фармацевтикалык уюмдар тарабынан ишке ашырылып келген.

Биздин өлкөдө дары-дармектерге болгон бардык чыгымдардын негизги түйшүгү түздөн-түз керектөөчүлөрдүн өздөрүнө жүктөлөт. Ушуга байланыштуу

өлкөнүн калкынын аярлуу катмарына медициналык жардамдын сапатын жана натыйжалуулугун жогорулатуунун маанилүү компоненти катары алардын заманбап дары-дармектерге жетүүсүн камсыз кылууга өзгөчө көңүл бурулууда.

Кыргыз Республикасында дары-дармектердин физикалык жана экономикалык жеткиликтүүлүгүн камсыз кылуу максатында калкты льготалык дары-дармек менен камсыз кылуунун 2 программасы ишке ашууда: 2000-жылдан бери ишке ашырылып келген камсыздандырылган жарандарга милдеттүү медициналык камсыздандыруунун кошумча программасы (ММК КП); 2006-жылдан бери ишке ашырылып жаткан Мамлекеттик кепилдиктер программасынын (МКП) алкагында льготалык категориядагы оорулууларды дары-дармек менен камсыз кылуу. Ошол эле учурда оорулуулардын льготалык категориясына бронхиалдык астма, эпилепсия, параноиддик шизофрения, аффективдик бузулуулар жана онкологиялык оорулуулар кирет. Бул программалар Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 2015-жылдын 20-ноябрындагы № 790 «Жарандарды медициналык жана санитардык жардам менен камсыз кылуу боюнча мамлекеттик кепилдиктер программасы» токтому менен бекитилген. Программалардын негизги принциптери – дары-дармек менен камсыз кылуунун льготалык программалары боюнча төлөнүүчү дарылардын бекитилген тизмесин колдонуу жана алардын рецепттерин милдеттүү берилиши.

Жогорудагыларды эске алуу менен саламаттык сактоо системасындагы өнүгүүнүн негизги багыттарынын бири льготалык дары-дармек менен камсыз кылуу системасын оптималдаштыруу болуп саналат деген жыйынтыкка келүүгө болот.

Диссертациянын темасынын приоритеттүү илимий багыттар, ири илимий программалар (долбоорлор), окуу жана илимий мекемелер тарабынан жүргүзүлүп жаткан негизги изилдөө иштери менен байланышы. Диссертациялык иштин темасы өз демилгеси менен аткарылган.

Изилдөөнүн максаты: Кыргыз Республикасында льготалык дары-дармек менен камсыздоо системасын ишке ашырууну талдоо жана далилдердин реалдуу маалыматтарын эске алуу менен аны өркүндөтүүнүн илимий негиздемеси.

Изилдөөнүн максаттары:

1. Кыргыз Республикасында льготалык дары-дармек менен камсыз кылуу системасынын иштөөсүнүн тиешелүү мыйзамдык жана ченемдик-укуктук базасына баа берүү жана илимий маалыматтарды талдоо.

2. Льготалык дары-дармек менен камсыздоонун мамлекеттик программаларына - Милдеттүү медициналык камсыздандыруунун Кошумча программасын жана Мамлекеттик кепилдиктер программасын ишке ашырууга баа берүү талдоосун жүргүзүү.

3. Кыргыз Республикасынын Кошумча милдеттүү медициналык камсыздандыруу программасынын алкагында льготалык дары-дармек менен

камсыздоо системасынын түзүмүн жана колдонуу профилине талдоо жүргүзүү.

4. Кыргыз Республикасынын Мамлекеттик кепилдиктер программаларынын алкагында льготалык дары-дармек менен камсыздоо системасынын түзүмүн жана пайдалануу профилине талдоо жүргүзүү.

5. Кыргыз Республикасынын калкы арасында льготалык дары-дармек менен камсыз кылуу программаларын колдонууга баа берүү.

Алынган натыйжалардын илимий жаңылыгы. Биринчи жолу Кыргыз Республикасында милдеттүү медициналык камсыздандыруунун алкагында льготалык дары-дармек менен камсыз кылуу системасынын катышуучуларына толук баа берилди.

Камсыздандырылган жарандардын категориялары боюнча льготалык дары-дармек менен камсыздандыруу системасындагы керектөөчүлөрдүн негизги өзгөчөлүктөрү, административдик-территориялык байланышты эске алуу менен, МКБ-10го ылайык нозологиялар боюнча дары-дармектердин номенклатурасы жана төлөм суммалары аныкталды.

Кыргыз Республикасында милдеттүү медициналык камсыздандыруунун алкагында дары-дармек менен камсыздандыруунун льготалык программаларын ишке ашырууга тоскоолдук кылган негизги факторлор аныкталды: Кошумча милдеттүү медициналык камсыздандыруунун жана МКПнын алкагында мамлекет тарабынан берилүүчү льготалар менен камсыздандырылган калкты камтуунун төмөн деңгээли; орду толтурулууга тийиш болгон дары-дармек каражаттарынын жарым-жартылай чектелген тизмеси; ДССУнун маанилүү дары натыйжаларынын тизмесине, Кыргыз Республикасынын Маанилүү дары-дармек каражаттарынын жана медициналык буюмдардын улуттук тизмесине, улуттук клиникалык колдонмолорго жана протоколдорго жана Милдеттүү медициналык камсыздандыруунун Милдеттүү медициналык камсыздандыруу программасынын жана МКПнын алкагында орду толтурулууга тийиш болгон дары-дармек каражаттарынын каталогуна киргизилген дары-дармек каражаттары менен шайкеш келбөөчүлүк; фирмалык аталыштар менен жазылган льготалык дары-дармектердин жогорку үлүшү.

Алынган натыйжалардын практикалык мааниси. Диссертациялык изилдөөнүн жүрүшүндө алынган натыйжалардын практикалык мааниси Кыргыз Республикасынын калкын льготалык дары-дармек менен камсыз кылуу системасын уюштуруунун теориялык аспектилерин андан ары өнүктүрүүдө.

Изилдөөнүн жыйынтыктары Кыргыз Республикасында камсыздандырылган жарандарды льготалык дары-дармек менен камсыз кылуу боюнча программаларды жөнгө салуучу базаны жана финансылык-экономикалык пландаштырууну жакшыртуу максатында колдонулушу мүмкүн.

Иштин жыйынтыктары Кыргыз Республикасынын Саламаттык сактоо министрлигинин алдындагы ММКФна киргизилди (киргизүү актысы 21.08.2023).

Диссертациянын коргоого коюлган негизги жоболору:

1. Кыргыз Республикасындагы медициналык жана социалдык камсыздандыруунун учурдагы системасы финансылык ресурстарды рационалдуу пайдалануу менен дарылоонун натыйжалуулугунун жана наркынын оптималдуу катышын толук камсыздабайт.

2. Сатылган рецепттер үчүн компенсациялардын өлчөмүнүн жогорулашына карабастан, ММК КП жана МКПнын алкагында камсыздандырылган калкты мамлекет тарабынан берилүүчү льготалар менен камтуунун төмөнкү деңгээли аныкталды.

3. ММК КП боюнча камсыздандырылган калктын льготалык препараттарды төлөө суммасы боюнча категорияларынын ичинен биринчи орунда пенсионерлер, акыркы орунда – балдар жана студенттер.

4. ММК КП алкагында дары-дармектерди льготалык камсыздандырууга бөлүнгөн финансылык ресурстардын негизги үлүшү темир жетишсиздигинин анемиясы жана жүрөк-кан тамыр оорулары менен ооруган бейтаптарга, ал эми МКП үчүн – эпилепсия диагнозу коюлган бейтаптарга берилген дары-дармектердин наркын кайтарууга жумшалат.

5. Кыргыз Республикасында дары-дармек менен камсыз кылуу боюнча льготалык программаларды ишке ашыруудагы негизги көйгөйлөр: жетишсиз каржылоо, дарыгерлердин жана фармацевттердин дары-дармек менен камсыз кылуунун льготалык программалары менен иштөөгө болгон төмөн мотивациясы, ММК КП жана МКП алкагында төлөнүүгө тийиш дарылардын илимий негизделген тизмесинин жоктугу.

Издөнүүчүнүн жеке салымы. Диссертацияда берилген маалыматтар аспирант тарабынан максаттарды, милдеттерди жана методологиялык ыкмаларды коюу, баштапкы материалдарды тандоо, алардын статистикалык иштетүү, алынган жыйынтыктарды талдоо жана адабият жазуу баскычтарында алынган. Диссертация жана автореферат изденүүчү тарабынан жазылды.

Изилдөөнүн натыйжаларын апробациялоо. Изилдөөнүн натыйжалары: "XXI кылымдагы фармацевтикалык илим: учурдагы көйгөйлөр жана алардын чечимдеринин перспективалары" аттуу Эл аралык илимий-практикалык конференциясында (Уфа, 2022); профессор Р. Дилбархановтун элесине арналган "Фармация илимий мектебин түзүү жана өнүктүрүү үчүн перспективалар" аттуу IV Эл аралык илимий-практикалык конференциясында (Алматы, 2022); "Кыргыз Республикасынын Улуттук илимдер академиясынын химия жана фитотехнологияларын өнүктүрүүнүн учурдагы абалы, көйгөйлөрү жана перспективалары" аттуу Эл аралык илимий конференциясында (Бишкек 2023) баяндалып талкууланды.

Диссертациянын натыйжаларынын жарыяланышы. Диссертациялык изилдөөнүн темасы боюнча 6 илимий макала - РИНЦ системалары аркылуу индекстелүүчү илимий мезгилдүү, импакт-фактору 0,1ден кем эмес болгон басылмаларда жарыяланган.

Диссертациянын түзүлүшү жана көлөмү. Диссертациялык иш киришүүдөн, адабий серептен, "Методология жана изилдөө ыкмалары", жеке изилдөөлөрүнүн натыйжалары көрсөтүлгөн баптардан, корутундудан, практикалык сунуштардан, колдонулган адабияттардын тизмесинен турат, анын ичинен 133 библиографиялык булактардан, алардын 96 ата мекендик жана коңшу өлкөлөрдөн, 37 алыскы өлкөлөрдөн, ошондой эле 1 тиркеме бар. Диссертация компьютердик 152 бетте, 14 шрифтте - Times New Roman 1,5 сап аралыгы менен терилген, 22 таблица, 41 сүрөт менен сүрөттөлгөн.

ИШТИН НЕГИЗГИ МАЗМУНУ

Киришүүдө изилдөө темасынын маанилүүлүгү ачылып берилет, аны жүзөгө ашыруунун зарылдыгы, максаты, милдеттери, илимий жаңылыгы, иштин практикалык мааниси жана коргоо үчүн берилген диссертациянын негизги жоболору негизделген.

1-бапта «Кыргыз Республикасында дары-дармектерге жетүү, льготалык медициналык камсыздоо жана тажрыйба маселелери боюнча илимий маалыматтарды талдоо (адабий сереп)» изилденип жаткан көйгөй тууралуу маалыматтарды системалоодо жана корутундулоодо, андан кийин азыркы учурда дары-дармек менен камсыз кылуу көйгөйү, айрыкча калктын социалдык жактан аярлуу катмарлары дүйнө жүзү боюнча, анын ичинде Кыргызстан үчүн да актуалдуу бойдон калууда. Бул көйгөйдү чечүү ыкмалары ар кандай болгон ар кайсы өлкөлөрдө льготалык дары-дармек менен камсыз кылуу системаларын талдоо жүргүзүлүүдө. Жыйынтыктап айтканда, саламаттыкты сактоо системасындагы өнүгүүнүн негизги багыттарынын бири Кыргыз Республикасынын калкын льготалык дары-дармек менен камсыз кылуу системасын жакшыртуу алкагында натыйжалуу жана коопсуз препараттардын физикалык-экономикалык жеткиликтүүлүгүн жогорулатуу болуп саналат деген жыйынтыкка келүүдө.

2-бап. «Методология жана изилдөө ыкмалары» предметтин, объектилердин жана изилдөө ыкмаларынын сүрөттөлүшүн камтыйт.

Изилдөөнүн объектиси: Кыргыз Республикасында калкты льготалык дары-дармек менен камсыз кылуу системасы

Изилдөөнүн предмети: калкты льготалык дары-дармек менен камсыз кылуунун мамлекеттик программалары, Кыргыз Республикасында дары-

дармектерди льготалык камсыз кылуунун жөнгө салуучу, юридикалык, уюштуруучу, экономикалык, фармацевтикалык жана социалдык аспектилери.

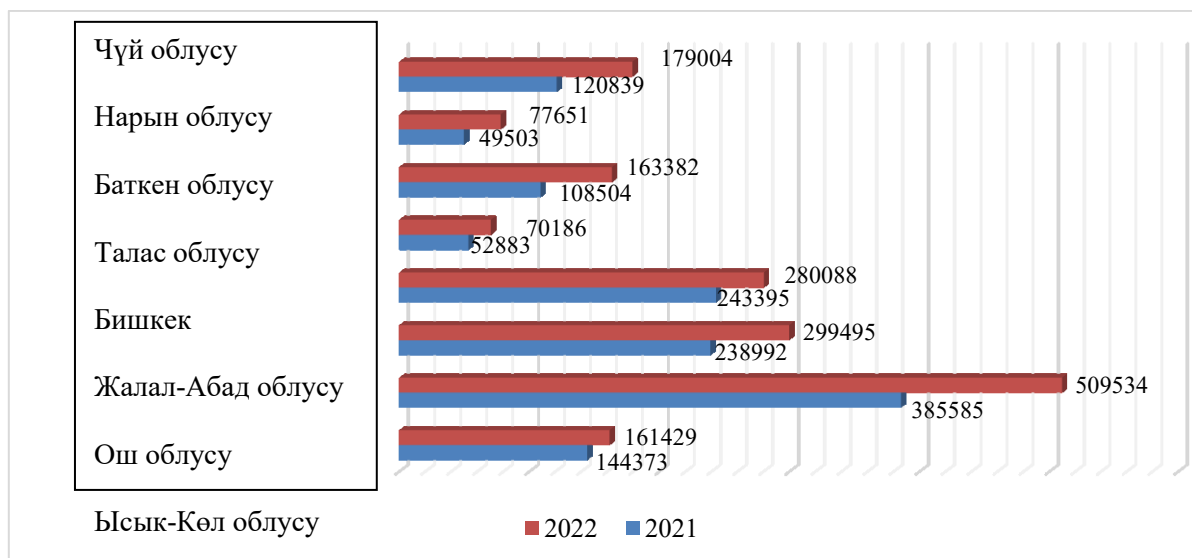
Изилдөө ыкмасы: түзүмдүк, логикалык, ретроспективалык, системалык, салыштырмалуу, фармакоэпидемиологиялык. Изилдөөнүн натыйжасында алынган маалыматтарды талдоо, мазмун талдоо, ABC/VEN анализ, статистикалык методдор.

3-бап. «Льготалык дары-дармек менен камсыз кылуу мамлекеттик программаларын ишке ашырууну баалоо - милдеттүү медициналык камсыздандыруунун кошумча программасы жана мамлекеттик кепилдиктер программасы».

Кыргызстанда льготалык дары-дармек менен камсыздоонун учурдагы абалына баа берүү үчүн мамлекеттик программалардын льготалык рецепттери боюнча дары-дармек каражаттарынын берилишине жана 2021-2022-жылдарга камсыздандырылган жарандардын категориялары боюнча компенсациялардын көлөмүнө талдоо жүргүзүлгөн. Андан ары берилген льготалык дары-дармектердин саны ICD-10 боюнча оорунун профилине жараша изилденген.

Льготалык рецепттерди берүү менен байланышкан маалыматтарды изилдөө бул программаларды ишке ашырууда саламаттык сактоо мекемелери дуушар болгон негизги көйгөйлөрдү, камсыздандырылган жарандарды өлкөнүн категориялары жана региондору боюнча камтууну, дары-дармектерди жазып берүү практикасын, льготалык рецепттерди бергенде эл аралык патенттик эмес аталыштарды жана фирмалык аталыштарды колдонууну талдоого мүмкүндүк берди.

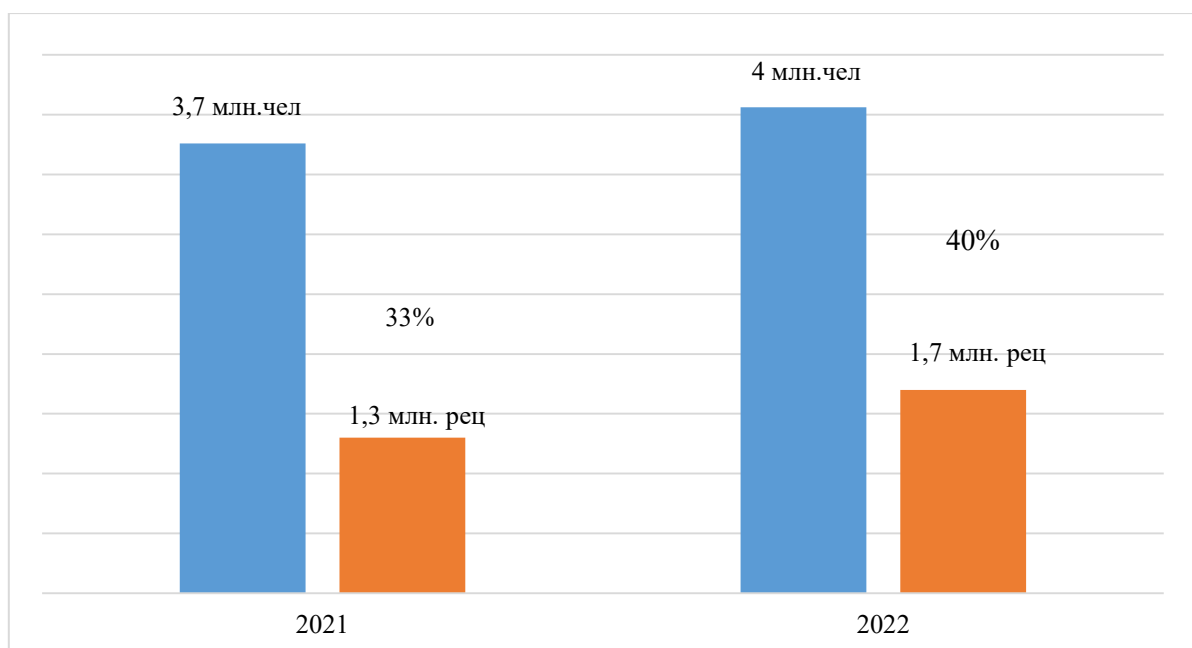
2021-жылы медициналык жардамдын баштапкы деңгээлиндеги дарыгерлер тарабынан камсыздандырылган жарандарга ММК КП жана МКПнын алкагында 1 344 074 льготалык рецепттер, ал эми 2022-жылы 1 770 769 рецепт, б.а. рецепттерди берүү 2022-жылы 2021-жылга салыштырмалуу 1,3 эсеге өскөндүгү белгилүү болду (3.1-сүрөт).

3.1-сүрөт – 2021-2022-жылдарга ММК КП жана МКП боюнча берилген льготалык рецепттердин жалпы саны. (абсолюттук сандар менен).

Региондор боюнча байкалган мезгилдердин салыштырма маалыматтары бардык региондордо берилген льготалык рецепттердин санынын көбөйүү тенденциясы бар экендигин көрсөтүп турат. Ошентип, 2021-жылга салыштырмалуу берилген льготалык рецепттердин жалпы саны 29,5%га өскөнүн көрүүгө болот, ал эми 2021-2022-жылдары рецепттерди берүү боюнча лидерлер Ош жана Жалал-Абад облустары болгон.

2021-жылы камсыздандырылгандардын саны 3,7 миллион адамды түзсө, 2022-жылы 4 миллион адамды түзгөнү аныкталган. Камсыздандырылган калктын саны боюнча 2021-жылы 1,3 млн. льготалык рецепттер, 2022-жылы 1,7 млн. рецепттер берилген (3.2-сүрөт).

3.2-сүрөт – 2021-2022-жылдарга берилген льготалык рецепттердин жана камсыздандырылган калктын жалпы саны. (абсолюттук сандар менен).

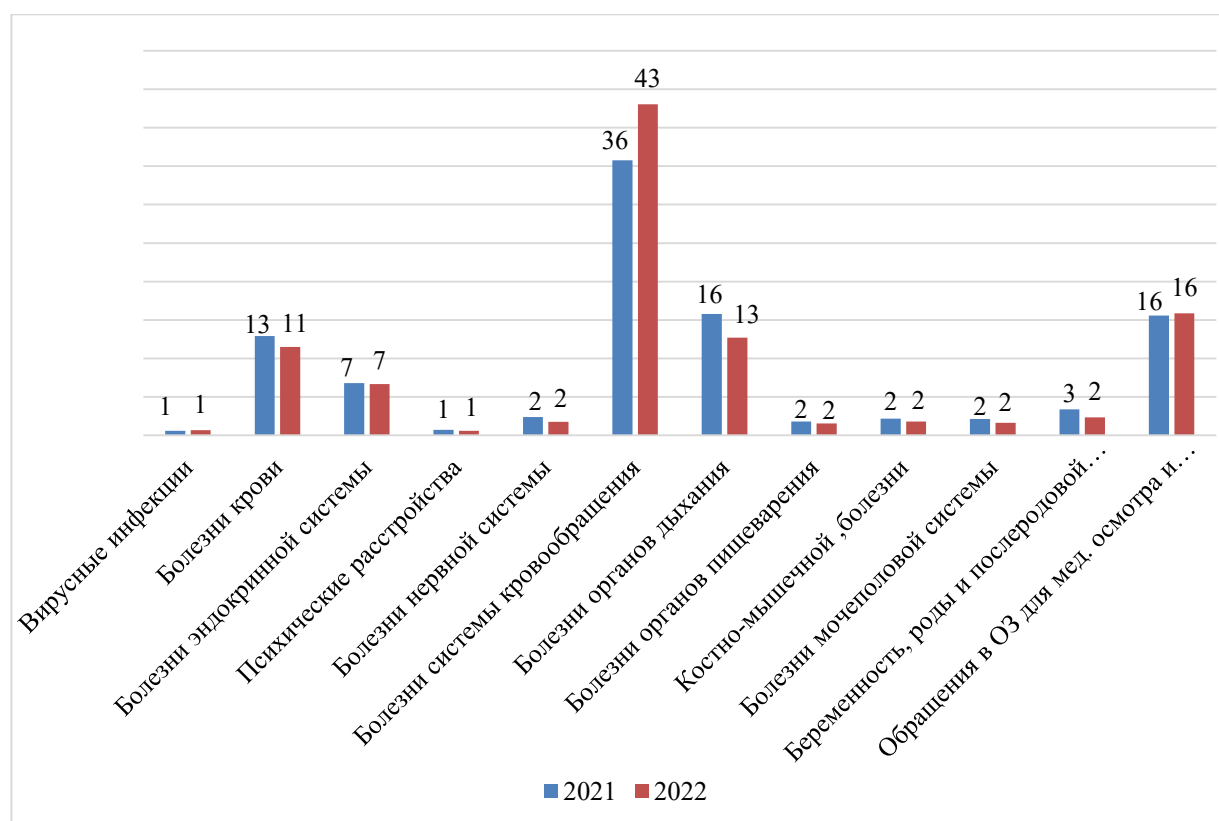
Алсак, 2021-жылы жалпысынан 33% льготалык рецепттер камсыздандырылган калкка берилген, ал эми 2022-жылы - 40%.

3.1. Кыргыз Республикасынын ММК КП алкагында льготалык дары-дармек менен камсыз кылуу системасынын структурасын жана колдонуу профилин талдоо. Льготалык дары-дармектерди камсыз кылуу боюнча программаларды ишке ашырууга таасир этүүчү факторлорду изилдөө үчүн биз контент-анализ жүргүздүк, анын жыйынтыгы төмөндөгүлөрдү көрсөтөт. Милдеттүү медициналык камсыздандыруунун маалымкатына киргизилген 56 дары-дармек каражаттарынын жалпы санынын 46сы клиникалык протоколдорго киргизилген. Алардын негизги тобу жүрөк кан-тамыр ооруларын жана дем алуу органдарынын ооруларын дарылоо үчүн арналган. Бул Кыргыз Республикасында бул оорулардын калк арасында көп катталганынан кабар берет. Бул талдоого ылайык, ММК КПнын маалымдамасындагы дары-дармек каражаттарынын тизмеси өтө маанилүү дары-дармектердин жана медициналык буюмдардын тизмесине жана ДСУнун

маалымкатына толук туура келбейт, ал эми 10 дары-дармек Кыргыз Республикасынын клиникалык колдонмолоруна кирбейт деген тыянак чыгарууга болот.

Компенсация суммасын талдоо жыйынтыгы көрсөткөндөй, 2021-жылга ММК КП боюнча компенсациянын суммасы сатылган рецепттер үчүн 290,9 млн сомду, ал эми 2022-жылга болжол менен 383 млн сомду түздү, мында компенсация суммасынын үлүшү 31,6%га көбөйгөн.

Биз 2021-2022-жылдарга МКБ-10 эске алуу менен оорулар боюнча ММК КП боюнча берилген льготалык рецепттердин жалпы санын талдап чыктык (3.5-сүрөт).

3.5-сүрөт – Милдеттүү медициналык камсыздандыруунун алкагында берилген льготалык рецепттердин саны ICD-10 ылайык 2021-2022 ж. (%).

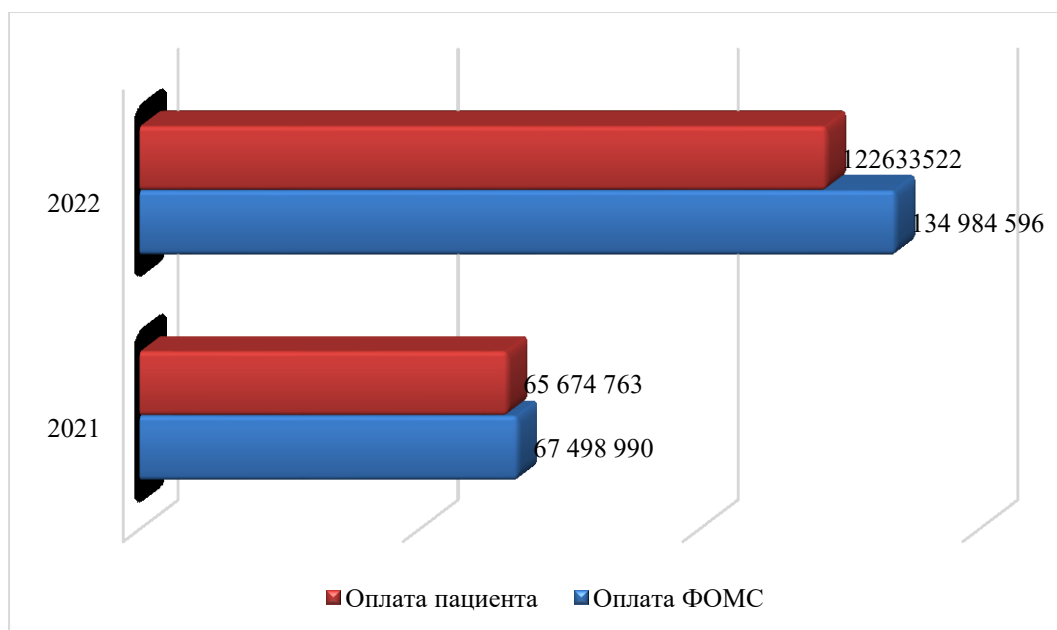
Талдоо көрсөткөндөй, 2021 жана 2022-ж. льготалык рецепттердин көбү жүрөк-кан тамыр оорулары менен ооруган бейтаптарга 2021-жылы 394,9 миңге жакын рецепттер, 2022-жылы 699,1 миңге жакын рецепттер берилген. 2021-жылы берилген рецепттердин саны боюнча кийинки категорияны респиратордук оорулар ээлейт, алар боюнча 174,3 миң льготалык рецепттер берилген, ал эми 2022-жылы алгачкы кароо жана текшерүү үчүн льготалык рецепттерди берүү боюнча экинчи орунда – 257,4 миң рецепт турат.

Үчүнчү орунда 2021-жылга карата алгачкы кароо жана текшерүүгө кайрылуу турат, мында 172 миң льготалык рецепттер берилген, ал эми 2022-

жылы дем алуу органдарынын оорулары бар, аларды дарылоого 206,3 миң льготалык рецепттер берилген.

3.7-сүрөттө келтирилген маалыматтардан көрүнүп тургандай, 2021-жылы милдеттүү медициналык камсыздандыруу кошумча программасынын алкагында жүрөк кан-тамыр ооруларына дары-дармек каражаттарынын наркынын ордун толтуруу көлөмү боюнча орточо эсеп менен 51% дары-дармек каражаттарынын жалпы наркынын орду толтурулган, ал эми 2022-жылы милдеттүү медициналык камсыздандыруу фонду льготалык рецепттердин жалпы суммасынын 52%ын кайтарып берди.

Жалпысынан 2021-жылы 394,9 миң льготалык рецепттер, ал эми 2022-жылы 699 155 льготалык рецепттер берилип, милдеттүү медициналык камсыздандыруу фонду тарабынан компенсациялоонун суммасы 67,4 миллион сомго жакынды түзсө, бейтаптар 65,6 миллион сом кошумча төлөшкөн. 2021-жылга салыштырмалуу 2022-жылы жалпы жүрөк кан-тамыр оорулары менен кайрылуулар 77% га өскөн. Алардын 65% аялдар, 35% эркектер, мында компенсациянын көлөмү 134,9 млн сомду түзсө, 2022-жылы бейтаптар тарабынан төлөнүүчү төлөмдөр 122,6 млн сомду түздү.

3.7-сүрөт – 2021-2022-жылдарга региондор боюнча жүрөк кан-тамыр ооруларында дары-дармектерге бейтаптардын төлөмү жана ММК фондунун компенсация суммасы. (абсолюттук сандар менен).

Андан ары, мисал катары, гипертония үчүн жазылган льготалык рецепттердин санын жана бир бейтапка жылына компенсациянын өлчөмүн талдадык (3.2-таблица).

3.2-таблица – Гипертония үчүн жазылган льготалык рецепттердин саны жана бир бейтапка жылына компенсациянын өлчөмү

1 бейтапка жылына компенсациянын өлчөмү (сом менен)	Рецепттердин саны (абсолюттук сандар менен)
10578	54
10494	34
6719	63
3396	58
9530	47
7664	33
3848	20
840	10
410	5
210	1
180	1
420	1

Көрүнүп тургандай, гипертония менен ооругандар үчүн жылына 1 льготалык рецепттен 63 рецептке чейин берилет. Ошол эле учурда компенсациянын өлчөмү жылына 180 сомдон 10 миң 578 сомго чейин өзгөрөт. Компенсациянын өлчөмү дарынын баасына жараша болот.

Генерикалык жана фирмалык аталыштары бар дары-дармек каражаттарына баалардын олуттуу айырмачылыгын эске алуу менен биз жүрөк кан-тамыр ооруларын дарылоо үчүн жазылган дары-дармектердин ассортиментин талдадык. 2021-2022-жылдарга эң көп жазылган дарылар амлодипин, бисопролол, ацетилсалицил кислотасы (АСК) жана эналаприл болгон. Белгилей кетчү нерсе, берилген рецепттердин негизги бөлүгү эл аралык патенттик эмес аталышы амлодипин боюнча дары-дармектерге тиешелүү, алар үчүн 2021-жылы 129 миң рецепт (28%), жалпы компенсациянын суммасы 31,2 млн сомду (34%), ал эми 2022-жылы эл аралык патенттик эмес аталышы амлодипин алкагында 186 551 рецепт (40%) берилген, жалпы суммасы 45,5 млн сомдук (34%) компенсацияланган. Алсак, эл аралык патенттик эмес аталышы амлодипин боюнча дары-дармек каражаттарына льготалык рецепттерди берүү 2021-жылга салыштырмалуу 2022-жылы 44,6%га, ал эми компенсациялоонун көлөмү 45,8%га көбөйгөн.

Экинчи орунда эл аралык патенттик эмес аталышы бисопролол боюнча дары-дармектер турат, аларда 2021-жылы 99,9 миң рецепт (22%) 22,5 млн сом (24%) компенсация суммасына, 2022-жылы 154,6 миң рецепт (33%) 35,1 млн. сом (26%) кайтаруу суммасына берилген. 2022-жылы берилген льготалык рецепттердин саны 2021-жылга салыштырмалуу 54,7%га, ал эми компенсациялардын суммасы 56%га өскөн.

Эл аралык патенттик эмес аталышы Ацетилсалицил кислотасы (АСК) боюнча дары-дармек каражаттарына ММК КП боюнча льготалык рецепттерди берүү 2021-жылы 95,2 миң рецептти (21%), 7,7 млн сом (8%) компенсациялоону түздү, ал эми 2022-жылы берүү 13 млн сомго жакын компенсацияга (10%) льготалык рецепттердин 157 375ин (34%) түздү. Салыштырмалуу анализ 2021-2022 АСК алкагында дары-дармек каражаттарына льготалык рецепттерди берүү 65,3%га, ал эми компенсация суммасы 68,8%га өскөнүн көрсөтөт.

Кыргыз Республикасында 2021-жылы темир камтыган дары-дармек каражаттарына 124 872 льготалык рецепттер жалпы суммасы 36,5 миллион сомго, ал эми 2022-жылы 45,4 миллион сомго компенсацияга 186 808 льготалык рецепттер берилген.

2021-жылы республика боюнча ММК КП боюнча ТН боюнча темир препараттарына таблеткалар, капсулалар үчүн бардыгы болуп 83 483 рецепт (67%) берилип, анын ордун толтуруунун суммасы 28 млн сомго жакын болгону аныкталган (77%). 2022-жылы таблеткалар жана капсулалар үчүн 140 632 рецепт (75%) болгон, анын ордун толтуруунун суммасы 36,7 млн сомду (81%) түзгөн. 2021-жылы 41 389 льготалык рецепттер (33%) суюк дарылык формалардагы (тамчы, сироп) 8,6 млн сом компенсацияга (23%), ал эми 2022-жылы 58 440 льготалык рецепттер берилген (31 %) түздү, мында компенсациянын көлөмү болжол менен 12 млн сомду (26%) түздү. 2021-жылга салыштырмалуу 2022-жылга карата чоңойгон бейтаптарды чыгаруу 68,4%га, ал эми чыгымдардын ордун толтуруу 31,1%га көбөйгөн. Балдардын дары-дармектерин берүүгө келсек, 2022-жылы берүүлөрдүн үлүшү 41,2%га, ал эми компенсациялардын суммасы 39,5%га көбөйгөн.

Йоддун жетишсиздигинин ооруларына (ЙЖО) берилген льготалык рецепттердин жалпы саны 5,2 миллион сомдук компенсацияга 41 017 рецептти, ал эми 2022-жылы 8,3 миллион сомдук компенсацияга 89 012 рецептти түздү. 2021-2022-жылдары йод камтыган дары-дармектерге рецепттердин басымдуу бөлүгү Йодомарин жана Йодбаланс соода аталыштары менен эки дары үчүн жазылгандыгы аныкталган. Ошол эле учурда, 2022-жылы Йодомарин дарысына жазылган рецепттердин саны 19% га өскөн.

2021-2022 ж. йод жетишсиздигинин оорулары, жүрөк кан-тамыр оорулары жана темир жетишсиздигинин анемиясы боюнча фирмалык аталыштагы дары-дармектердин берилишине салыштырма анализ жүргүздүк .

Темир жетишсиздигинин анемиясы жана йод жетишсиздигинин оорулары менен ооруган бейтаптарга льготалык рецепттерди берүү боюнча талдоо көрсөткөндөй, 2021-жылы темир жетишсиздигинин анемиясы менен ооругандарга 124,8 миң рецепт, ал эми йод жетишсиздигинин оорулары менен ооругандарга 41 017 рецепт, ал эми 2022-жылы темир жетишсиздигинин анемиясы менен

ооругандарга 186,8 миң рецепт, йод жетишсиздигинин оорулары менен ооругандарга – 89 012 рецепт берилген.

2021-жылда фирмалык аталыштагы дары-дармектерге 84,3 миллион сомдук компенсацияга 387 840 рецепти, ал эми 2022-жылда 130,2 миллион сом компенсацияга 651 951 рецепти түзгөнү аныкталган. Алсак, фирмалык аталыш боюнча дары-дармектердин рецепти жыл ичинде 68%га (264 112 рецепт), ал эми ордун толтуруунун суммасы 54%га (45,8 млн. сом) өскөн. 2021-2022-жылдарга жүрөк кан-тамыр оорулары, йод жетишсиздиги оорулары жана темир жетишсиздиги оорулары боюнча эл аралык патенттик эмес аталыштар боюнча дары-дармек каражаттарын берүүнү талдоо көрсөткөндөй, 2021-жылы 18,5 млн сом компенсацияга 101 970 рецепт берилген, ал эми 2022-жылга 17,1 млн. компенсациянын суммасына льготалык рецепттердин саны 59,117 түзгөн. Алсак, эл аралык патенттик эмес аталыштар боюнча дары-дармек каражаттарынын жалпы рецепти жыл ичинде 72%га (48205 рецепт) азайса, милдеттүү медициналык камсыздандыруу фондунан компенсациялоонун суммасы 8%ды (1,4 млн. сом) түзгөн.

2021-жылга карата ABC/VEN анализинин жыйынтыгы көрсөткөндөй, ММК КП тизмесине кирген бардык дары-дармек каражаттарынын 79,63%ы өтө маанилүү, 20,37%ы зарыл болгон жана зарыл эмес дары-дармек каражаттары жок. Ошондой эле, 2021-жылга карата ABC/VEN анализинин жыйынтыктары көрсөткөндөй, ММК КП тизмесине кирген бардык дары-дармек каражаттарынын 80,35%ы өтө маанилүү, 19,65%ы зарыл болгон, ал эми зарыл эмес дары- дармек каражаттары жок.

Жыйынтыктасак, АТС/ДДД анализдеринин эсеби менен дары-дармектердин чыгымы ДП ОМС боюнча камсыздандырылган аймактарда 2021-2022 жылдар үчүн мындай жыйынтык чыгарсак болот: ДДД анализдеринин көпчүлүгү баардык изилденген дары-дармек темир дарысы, амлодипин дарысы, АСК дарысы жеткиликтүү. Баса белгилей кетсем 2021-2022 жылдарда бир жыл аралыгында ДДДнын баасынын өсүшү байкалган. Амлодипин дарысы үчүн ДДД баасы 10 жолу көтөрүлүп, 2021 жылы 0,1 болсо, ал эми 2022 жылы 1. Аторвастатин дары-дармеги үчүн мында да баанын көтөрүлүшүн байкоого болот, ДДДнын баасы 28,5%. Дары-дармек АСК жана вальпроевая кислотага 7% жана 10% баанын төмөндөшү байкалган. Калган дары-каражаттарынын ДДДнын баасы 2021 - жылда да, 2022де да бирдей.

Анализдин натыйжалары Кыргыз Республикасынын Саламаттык сактоо министрлигинин 2023-жылдын 17-февралындагы № 148 буйругу менен бекитилген “Мамлекеттик кепилдиктер программасынын жана милдеттүү медициналык камсыздандыруунун кошумча программасынын алкагында льготалык дары-дармек менен камсыздоонун тизмесин түзүү жана кайра карап чыгуу методикасын” кароодо жана өзгөртүүлөрдү киргизүүдө колдонулат жана

калктын камсыздандырылган категориясы үчүн компенсациянын ар кандай деңгээлдери каралган льготалык дары-дармек каражаттары үчүн компенсациянын өлчөмүн түзүү үчүн негиз болуп саналган ДДДны эске алуу менен ички бааларга шилтеме берүү методологиясын иштеп чыгууда эске алынган.

3.2. Кыргыз Республикасынын МКПнын алкагында льготалык дары-дармек менен камсыз кылуу системасын колдонуунун структурасын жана профилин талдоо. КР МКП боюнча, төмөнкү диагноздор менен ооругандар үчүн льготалык дары-дармек менен камсыздоо каралган: параноиддик шизофрения; аффективдүү бузулуулардын ар кандай формалары; эпилепсия; бронхиалдык астма; акыркы этапта онкологиялык оорулар.

Дары-дармек каражаттарынын жеткиликтүүлүгүн камсыз кылуу көйгөйүн, ошондой эле бул оорулардын чоң социалдык маанисин эске алуу менен, бейтаптарды зарыл болгон дары-дармек каражаттары менен камсыз кылуу үчүн бейтаптардын бул категориялары үчүн Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 2015-жылдын 20-ноябрындагы № 790 дарыкана тармагы аркылуу льготалык дары-дармек менен камсыз кылуу тартибин жөнгө салган токтомуна ылайык компенсациялоонун суммасына 90% чейин льготалык дары-дармектерди алуу мүмкүнчүлүгү бар.

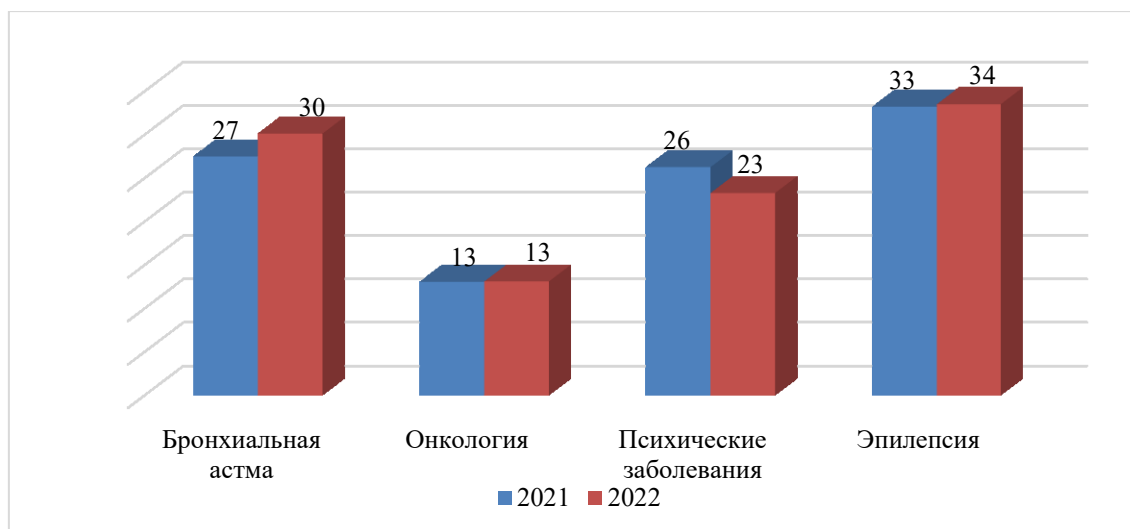
Мамлекеттик кепилдиктер программасынын алкагында орду толтурулууга тийиш болгон дары-дармек каражаттарына салыштырмалуу талдоо өтө маанилүү дары-дармек каражаттарынын жана медициналык багыттагы буюмдардын тизмесине, ДСУнун маалымдама китебине жана клиникалык протоколдоруна киргизилген дары-дармек каражаттарынын жеткиликтүүлүгүнө мамлекеттик кепилдик менен компенсацияланууга тийиш болгон дары-дармек каражаттарынын тизмесинен Программада өтө маанилүү - маанилүү дары-дармектердин жана медициналык буюмдардын тизмесине Тримеперидин гидрохлориди препараты кирбейт, ал эми ДСУнун маалымдама китебинде Кетопрофен жана Трамадол препараттары камтылган эмес. Бул тизмеден жалпысынан 9 дары клиникалык протоколдорго киргизилген.

Жүргүзүлгөн анализдин жыйынтыгы боюнча, МКПны ишке ашыруунун алкагында 2021-жылы жалпы компенсациянын суммасы 48,8 млн сомду түзгөн 90 718 льготалык рецепттер, 2022-жылы 112 280 льготалык рецепттер берилгени аныкталган. Сатылган дары-дармектердин компенсациясынын жалпы суммасы 53 миллион сомду түздү. Ушуга байланыштуу 2022-жылы 2021-жылга салыштырмалуу рецепт берүүлөрдүн үлүшү 23,7%га, компенсациянын көлөмү 8,6%га көбөйгөн.

МКПга киргизилген диагнозу бар бейтаптарды льготалык дары-дармек менен камсыздоого талдоо жүргүзүлдү.

3.20-сүрөттөн көрүнүп тургандай, 2021-2022-жылдарга МКПнын алкагында берилген льготалык рецепттердин эң көп саны эпилепсия диагнозу

бар бейтаптар үчүн болгон. Бул оору боюнча 2021-жылы 30 131 льготалык рецепттер (33%) берилип, компенсациянын суммасы 14,9 млн сомду (31%), ал эми 2022-жылы 16,8 млн сомдун ордун толтурууга 37 616 рецептти (34%) түздү (33%). Демек, бул оору боюнча жылдык рецепт берүү 24,8%га, ал эми компенсациянын көлөмү 12,7%га өскөн.

3.20-сүрөт - 2021-2022-жылдарга карата МКП боюнча берилген льготалык рецепттердин саны (%).

Андан ары, рейтинг боюнча, 2021 жана 2022-жылы бронхиалдык астма диагнозу коюлган бейтаптар үчүн берилген рецепттер. 2021-жылы 16,5 млн сом (34%) компенсацияга 24 931 рецепт (28%), ал эми 2022-жылы 17,4 млн сом (34%) компенсацияга 33 819 рецепт (30%) берилген. Рецепт берүү үлүшү 3%га жогорулады.

Шизофрения жана аффективдик бузулуулар сыяктуу психикалык оорулары бар бейтаптар 23 815 льготалык рецепттерди алышкан (26%), ал эми компенсациянын суммасы 7,8 млн сомду (16%) түзгөн, мында 2022-жылы рецепттердин үлүшү 3%га азайган, 26144 рецепт (23%) берилген, ал эми компенсациянын суммасы 8,2 млн сомду (16%) түздү.

2021 жана 2022-жылдардагы льготалык рецепттердин эң аз көлөмү 13% рак менен ооруган бейтаптарга берилген.

Андан ары 2021-2022-жылдары эпилепсияга жазылган дарылардын номенклатурасын талдап чыктык. Берилген рецепттердин эң көп үлүшү ар кандай өндүрүш ишканаларынан эл аралык патенттик эмес аталышы карбамазепин болгон дарыга туура келгени аныкталган. 2021-жылга рецепттердин үлүшү 62%ды (18762 рецепт) түздү, компенсациянын жалпы суммасы 8,2 млн.сомду (55%), ал эми 2022-жылга 50%ды түздү, бул 18863 рецептке туура келет, компенсация суммасы 6,8 млн. же жалпы сумманын 43 % түздү. Бул дары-дармектерге рецепттердин үлүшү 2022-жылы 12% га кыскарган.

Республика боюнча МКПнын алкагында берилген льготалык рецепттердин жалпы көлөмүндө экинчи орунду бронхиалдык астма менен ооруган бейтаптар ээлейт.

2021-2022-жылдарга мамлекеттик кепилдик программасынын алкагында бронхиалдык астма боюнча берилүүчү дары-дармектердин ассортиментин талдоодо бронхиалдык астма үчүн льготалык рецепттер ар кандай өндүрүүчүлөрдүн эл аралык патенттик эмес аталышы беклометазон жана сальбутамол болгон дарыларга жазылганын көрсөттү. Ошол эле учурда 2021-жылы беклометазон дарысына 10 402 рецепт (42%), 10,7 млн сом (65%) компенсациялоо суммасына жана 2022-жылга - 41%, бул 11593 рецептке туура келет жана компенсациянын суммасы 11,9 млн сомду түздү, бул жалпы сумманын 68%ын түзөт. Алсак, 2022-жылы льготалык рецепттерди берүү 2021-жылга салыштырмалуу 11,4%га, ал эми компенсациялоонун көлөмү 11,2%га өскөн.

2021-жылы МКПнын алкагында психикалык оорулардан жапа чеккен камсыздандырылган адамдарга 7,8 миллион сом компенсацияга 23 815 рецепт, ал эми 2022-жылы 26 144 льготалык рецепттер психикалык оорулар менен жабыркаган камсыздандырылгандарга жалпы суммасы 8,2 миллион сомго компенсация берилген. Жыл ичинде рецепт жазуу 9,7%га, компенсациялоо көлөмү 5,1%га көбөйгөн. 2021 жана 2022-жылдары льготалык рецепттердин эң көп саны "Циклодол" (Гриндекс, Латвия) фирмалык аталышындагы дарысына жазылган. Бул дары-дармекке 2021-жылы 887 миң сом компенсацияга 6959 рецепт (30%), ал эми 2022-жылы жалпысынан 32%, бул 6970 рецепт, жалпы компенсациянын суммасы 2 млн. сомду түздү, бул 25%ды түзөт. Демек, 2022-жылы 2021-жылга салыштырмалуу циклодол аталышындагы дары-дармек каражаттарына льготалык рецепттерди берүү 11 рецептке, ал эми ордун толтуруунун көлөмү 125,4%га көбөйгөн.

Маалым болгондой, 2021-жылы рак менен ооруган бейтаптарга фирмалык аталыштагы дары-дармектерди жазып берүү 20,1 миллион сомду компенсациялоо үчүн 39 695 рецептти, ал эми 2022-жылга 24,1 миллион сомду компенсациялоо үчүн 44 647 рецептти түзгөн. Алсак, фирмалык аталыштагы дары-дармектердин рецепти жыл ичинде 12,4%га (4952 рецепт), ал эми ордун толтуруунун суммасы 19,8%га (4 млн. сом) өскөн.

2021-2022-жылдарга МКП боюнча эл аралык патенттик эмес аталыштар боюнча онкологиялык оорулууларга берилген рецепттерди талдоо көрсөткөндөй, 2021-жылы 27,3 миллион сомдук компенсацияга 50 494 рецепт, 2022-жылы 53 409 рецепт берилген, компенсациялоонун суммасы 28, 8 миллион сом. Алсак, эл аралык патенттик эмес аталыштар боюнча дары-дармектердин рецепти жыл ичинде 5,7%га (2915 рецепт), ал эми компенсациянын суммасы 5,7%га (1,5 млн. сомго) көбөйгөнүн көрүүгө болот.

Андан кийин, биз 2022-жылга SGY үчүн ABC/VEN анализин жүргүздүк. ABC/VEN анализинин натыйжалары тизмеге кирген бардык дарылардын 100%ы өтө маанилүү болуп жана зарыл болгон жана маанилүү эмес дарылар жок экенин көрсөттү.

Ошол эле учурда, жалпы чыгымдардын 77% менен А тобуна V топтогу дары-дармектердин 100% камтылган, ал эми Е жана N топторунда эч кандай чыгым болгон эмес.

Жалпы чыгымдардын 9% менен В тобуна V топтогу дары-дармектердин 100% камтылган, ал эми Е жана N топторунда эч кандай чыгым болгон эмес.

Жалпы чыгымдардын 14% менен С тобуна V топтогу дары-дармектердин 100% камтылган, ал эми Е жана N топторунда эч кандай чыгым болгон эмес.

VEN боюнча ABC чыгымдар категориясы боюнча бөлүштүрүү А классынын 1 чыгымдар категориясына эң көп корогон жана өтө маанилүү дары-дармектер V тобунан - 100% (AV), Е тобунан (AE) жана N тобунан (AN) - жок экендигин көрсөттү; В чыгымдар классынан V тобунан - 100% (BV).

2-категорияга анча көп коробогон жана маанилүү дарылар кирет, бул категориядан чыгымдар болгон эмес.

3-категория боюнча анча маанилүү эмес жана анча көп коробогон чыгымдар үчүн чыгашалар болгон эмес(CN).

2022-жылы МКП боюнча ABC/VEN талдоосунун негизинде 2021-жылга салыштырмалуу А классындагы эл аралык патенттик эмес аталыштар боюнча дары-дармек каражаттарынын ордун толтуруунун суммасынын негизги үлүшү 11,5%га, ал эми льготалык рецепттерди берүү 11,8%га өскөн. А классынан, 2021-2022-жылдары компенсациянын суммасынын негизги үлүшү эл аралык патенттик эмес аталышы карбазамезин болгон дарыга тиешелүүлүгүнө жараша, 30 жана 31% астында дары-дармектерге түштү. 2022-жылы 2021-жылга салыштырмалуу бул дары үчүн компенсациянын суммасы 17,2% га көбөйүп, рецепттердин саны 6,5%га азайган.

Андан кийин, биз АТС/ДДД анализинин классификациясына ылайык МКП боюнча анализ жүргүздүк.

Жыйынтыктай келсек, 2021-2022 жылдарга камсыздандырылган аймакта үчүн даары-каражаттарынын чыгашасы АТС/ДДД анализдерин ППГ үчүн эсептесек мындай жыйынтка келсек болот: копчүлүгү жыл ичинде ДДД баардык дары-дармектер беклометазон дарысы, кабамазепин даарысы, сальбутамол дарысы менен камсыз болгон. Баса белгилей кетчү нерсе 2021-2022 жылдарда ДДД үчүн баанын төмөндөшү сезилет жана жыл ичинде беклометазон дарысына 40%, калган дары-дармектерге ДДДнын дагы наркы 2021 жылда кандай болсо 2022 жылда да озгоргон эмес.

3.3. Кыргыз Республикасынын калкынын арасында льготалык дары-дармек менен камсыздоо программаларын колдонууга баа берүү. Белгилей кетсек, ММК КП калктын ар кандай категориялары үчүн льготалык дары-дармек менен камсыздоону камсыз кылат. Камсыздандырылган жарандардын категориясына жараша берилүүчү льготалык рецепттердин саны.

2021-жылга карата Кыргызстандын камсыздандырылган жарандарынын арасында биринчи орунду пенсионерлер категориясы ээлейт. Жарандардын бул категориясы үчүн льготалык рецепттерди берүү 2021-жылы берилген льготалык рецепттердин жалпы санынын 34%га жакынын, ал эми 2022-жылы жалпы сандын 31%ын түздү. Демек, 2022-жылы пенсионерлер категориясына льготалык рецепттерди берүү 2021-жылга салыштырмалуу 20%га өскөн.

Кийинки орунда Жумушчу категориясы турат, алар үчүн льготалык рецепттердин жалпы санынын 19%ы 2021-жылы, ал эми 2022-жылы 18%ы берилген. Белгилей кетсек, КР Улуттук статистикалык комитетинин маалыматы боюнча 2021-жылы өлкөнүн экономикалык активдүү калкынын саны 2680,5 миң адамды, ал эми ошол эле жылы иш менен камсыз болгондордун саны 2537,9 миң адамды түзгөн.

Кыргызстандын айыл чарбасында өлкөнүн экономикалык активдүү калкынын 18,3% иштейт. Изилдөөнүн жыйынтыгы көрсөткөндөй, фермерлер категориясы үчүн 2021-жылы льготалык рецепттердин жалпы санынын 10%, ал эми 2022-жылы фермерлер берилген рецепттердин жалпы санынын 12% алышкан. Фермерлер категориясы боюнча рецепт жазуу жыл ичинде 47,5% өскөн.

2021-жылы льготалык рецепттердин жалпы санынын болжол менен 8% социалдык жөлөкпулдарды (СЖП) алуучу адамдардын категориясына туура келет, ал эми 2022-жылы болгону 1%. Ошентип, бул категория боюнча 2022-жылы 2021-жылга салыштырмалуу 67,2%га азайган.

Балдар категориясы үчүн 2021-жылы 94 миң рецепт берилген, бул льготалык рецепттердин жалпы санынын 8%ын түзөт, 2022-жылы 103 603 рецепт (6%). Жыл ичинде Балдар категориясы боюнча льготалык рецепттерди берүү 10,4%га өскөн.

2021-жылы жеке ишкерлер категориясына 31 миңге жакын льготалык рецепттер берилген, бул жалпы сандын болжол менен 2%ын түзөт, ал эми 2022-жылы жеке ишкерлер категориясы 3% үлүшүн түзөт. Жыл ичинде жеке ишкер категориясы боюнча каттоо 59,8%га өскөн.

Кайрылмандар, аскер кызматкерлери, убактылуу жумушсуздар жана башкаларды камтыган Башка категориясы үчүн льготалык рецепттерди берүү 2021-жылы бул топко берилген рецепттердин жалпы санынын болжол менен 15%, ал эми 2022-жылы 27% түздү. Алсак, 2022-жылы 2021-жылга салыштырмалуу льготалык рецепттерди берүүнүн үлүшү 134,2%га өскөн.

Студенттер категориясы үчүн 2021-2022 ж. 1%га жакыны тиешелүү түрдө берилген.

Ошентип, 2021-2022-жылдарга жазылган рецепттердин эң көп саны Пенсионерлер, Башкалар жана Жумушчу категорияларында болгон.

КОРУТУНДУ:

1. Жалпылай келсек, илимий маатыматтар көрсөткөндөй дары каражаттардын жетишсиздиги социалдык жактан корголбогон аймактардын катмары дүйнө боюнча актуалдуу. Саламаттыкты сактоо системасынын бирден бир негизги багыты физикалык жана экономикалык жеткиликтүү, эффективдүү жана коопсуз дарыларын, Кыргыз Республикасынын камсыздандырылган дары-дармек менен камсыздоо системасын жакшыртуу.

2. Талдоо жүргүзүлүп жаткан мезгилде сатылган рецепттер үчүн компенсациянын көлөмү 340,3 миллион сомдон 434 миллион сомго чейин өстү, ошол эле учурда ММК КП жана МКПнын алкагында камсыздандырылган калкты мамлекет тарабынан берилүүчү жеңилдиктер менен камтуу деңгээли жетишсиз.

3. Берилген льготалык рецепттердин саны боюнча пенсионерлер категориясы биринчи орунда турат. Льготалык рецепттердин эң аз саны Балдар жана Студенттер категорияларында берилген.

4. Льготалык дары-дармектердин эң көп саны жүрөк-кан тамыр системасынын оорулары жана темир жетишсиздиги анемиясы менен ооруган бейтаптарга берилген.

5. ММК КП боюнча ордун толтуруунун суммасынын негизги үлүшү темир препараттарына туура келет, мында 2022-жылы 2021-жылга салыштырмалуу компенсациянын суммасы 18,6 млн сомго (31,4%) өскөн.

6. МКП боюнча льготалык рецепттердин эң көп саны эпилепсия диагнозу менен ооруган бейтаптарга берилген, бул 2021-жылга салыштырмалуу 24,8%га, ал эми компенсациянын суммасы 12,7%га өскөн.

7. 2021-жылга салыштырмалуу Кыргыз Республикасынын Мамлекеттик дары-дармек саясаты генерикалык дары-дармек каражаттарын колдонууну расмий түрдө колдогонуна карабастан, фирмалык аталыштар менен жазылган дары-дармек каражаттарынын саны кыйла өскөндүгү аныкталды.

8. ABC/VEN анализинин натыйжалары боюнча ММК КП тизмесине өтө маанилүү дары-дармектер (V) жана маанилүү дары-дармектер (E) кирди, бирок маанилүү эмес дары-дармектер жок. МКПга өтө маанилүү дарылар гана киргизилген.

9. Дары-дармек каражаттарынан льготалык программаларын ишке ашыруу үчүн чектөөчү факторлор ДСУнун маанилүү дары-дармек каражаттарынын тизмесине, Кыргыз Республикасынын маанилүү дары-дармек каражаттарына, улуттук клиникалык колдонмолорго жана протоколдорго жана ММК КП жана МКП алкагында орду толтурулууга тийиш болгон дары-дармек каражаттарынын каталогуна кирген дары-дармек каражаттарынын карама-каршылыгы болуп саналат, бул документтерди шайкеш келтирүүнү талап кылат.

ПРАКТИКАЛЫК СУНУШТАР:

Милдеттүү медициналык камсыздандыруу фондунун калк арасында льготалык дары-дармек программалары жөнүндө жарандардын маалымдуулугун жогорулатуу боюнча ишин күчөтүү.

Дарыгерлердин жана фармацевтика адистеринин ММК Фондунун «Электрондук рецепт» маалыматтык системасы боюнча ишин активдештирүү.

ММК КП жана МКП боюнча орду толтурулууга тийиш болгон дары-дармек каражаттарынын маалымдамасын, Кыргыз Республикасынын негизги дары-дармек каражаттарын Бүткүл дүйнөлүк саламаттык сактоо уюмунун маанилүү дары-дармек каражаттарынын тизмеси жана улуттук клиникалык көрсөтмөлөр жана протоколдор менен шайкеш келтирүү, ошондой эле чыгымдардын салыштырмалуу натыйжалуулугун эске алуу менен иштерди жүргүзүү.

Кошумча Милдеттүү медициналык камсыздандыруу программасы жана Мамлекеттик кепилдиктер программасы боюнча орду толтурулууга тийиш болгон дары каражаттарынын тизмесин жана муктаждыктарын түзүүдө ATK/DDD анализинин маалыматтарын эске алуу зарыл.

Дарыгерлердин жана фармацевттердин жана камсыздандырылган жарандардын льготалык дары-дармек программаларын колдонууга төмөн мотивациясын жоюу боюнча иш-чараларды иштеп чыгуу.

ДИССЕРТАЦИЯНЫН ТЕМАСЫ БОЮНЧА ЖАРЫЯЛАНГАН ЭМГЕКТЕРДИН ТИЗМЕСИ

1. **Джиенбекова, Ч. М.** Льготное лекарственное обеспечение в Кыргызской Республике: становление, проблемы и перспективы [Текст] / Ч. М. Джиенбекова // Известия ВУЗов Кыргызстана. - 2020. - № 6. - С. 20-23; То же: [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <https://elibrary.ru/item.asp?id=46301596>.

2. **Джиенбекова, Ч. М.** Лекарственное обеспечение больных с эпилепсией в рамках программы государственных гарантий в Кыргызской Республике [Текст] / Ч. М. Джиенбекова, И. З. Исмаилов // Бюллетень науки и

практики - 2023. - № 9. - С. 143-150; То же: [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <https://elibrary.ru/item.asp?id=54496007>

3. **Джиенбекова, Ч. М.** Льготное лекарственное обеспечение населения Кыргызстана, страдающих болезнями органов кровообращения [Текст] / Ч. М. Джиенбекова, И. З. Исмаилов, Э. Б. Барбиева // Журнал «Научное обозрение. Медицинские науки» - 2023. - № 2. - С. 39-44; То же: [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <https://elibrary.ru/item.asp?id=53762622>

4. **Джиенбекова, Ч. М.** Роль программы государственных гарантий в лекарственном обеспечении граждан Кыргызской Республики при психических заболеваниях [Текст] / Ч. М. Джиенбекова, И. З. Исмаилов, Т. С. Сабирова // Международный журнал прикладных и фундаментальных исследований. – 2023. – № 8. - С. 47-52; То же: [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <https://elibrary.ru/item.asp?id=54390985>

5. **Джиенбекова, Ч. М.** Лекарственное обеспечение лиц, страдающих йод-и железодефицитными состояниями, по дополнительной программе обязательного медицинского страхования в Кыргызской Республике [Текст] / Ч. М. Джиенбекова, И. З. Исмаилов // Бюллетень науки и практики. – Нижневартовск, 2023. - № 5. – С. 334-340; То же: [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <https://elibrary.ru/item.asp?id=53815358>

6. **Джиенбекова, Ч. М.** Льготное лекарственное обеспечение населения Кыргызской Республики в рамках обязательного медицинского страхования [Текст] / Ч. М. Джиенбекова, И. З. Исмаилов // Современные проблемы науки и образования. - Москва, 2023. - № 11. - С. 258-261; То же: [Электронный ресурс]. <https://elibrary.ru/item.asp?id=54158729>

Джиенбекова Чолпон Муратовнанын «Кыргыз Республикасындагы жеңилдетилген дары-дармек менен камсыз кылуу системасы жана аны модернизациялоонун жолдору» деген темадагы 14.04.03 - фармацевтикалык иштерди уюштуруу адистиги боюнча фармацевтика илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын алуу үчүн жазылган диссертациясынын

РЕЗЮМЕСИ

Негизги сөздөр: жеңилдетилген дары-дармек менен камсыздоо, милдеттүү медициналык камсыздандыруу, дары-дармек каражаттарынын болушу, дары-дармек каражаттары.

Изилдөөнүн объектиси: Кыргыз Республикасынын калкын жеңилдетилген дары-дармек менен камсыздоо системасы.

Изилдөө предмети: калкты жеңилдетилген дары-дармек менен камсыздоонун мамлекеттик программалары, Кыргыз Республикасында жеңилдетилген дары-дармек менен камсыздоонун ченемдик-укуктук, уюштуруучулук, экономикалык, фармацевтикалык жана социалдык аспектилери.

Изилдөөнүн максаты: далилдердин реалдуу маалыматтарын эске алуу менен Кыргыз Республикасында жеңилдетилген дары-дармек менен камсыз кылуу системасынын ишке ашырылышын талдоо жана аны өркүндөтүүнүн илимий негиздемеси.

Изилдөө методдору: структуралык, логикалык, ретроспективдүү, системалык, салыштырма, фармакоэпидемиологиялык, контент-анализ, ABC/VEN анализи, статистикалык методдор.

Алынган натыйжалар жана алардын жаңылыгы: Кыргыз Республикасында милдеттүү медициналык камсыздандыруунун алкагында жеңилдетилген дары-дармек менен камсыздоо системасынын катышуучуларына биринчи жолу кеңири баа берилди. Жеңилдетилген дары-дармек менен камсыздоо системасындагы керектөөчүлөрдүн негизги мүнөздөмөлөрү административдик-аймактык тиешелүүлүгүн эске алуу менен камсыздандырылган жарандардын категориялары боюнча, МКБ 10, дары-дармек каражаттарынын номенклатурасына жана компенсациялардын суммасына ылайык нозология боюнча аныкталган. Кыргыз Республикасында Милдеттүү медициналык камсыздандыруунун алкагында жеңилдетилген дары-дармек программаларын ишке ашырууга тоскоол болгон негизги факторлор аныкталды: орду толтурулууга тийиш болгон дары-дармектердин чектелген тизмеси; Бүткүл дүйнөлүк саламаттыкты сактоо уюмунун негизги дары-дармектердин тизмесине киргизилген дары-дармектердин дал келбестиги, Кыргыз Республикасынын жашоо үчүн маанилүү дары-дармек каражаттарынын тизмеси, улуттук клиникалык колдонмолор, протоколдор жана жеңилдетилген программалар боюнча орду толтурулууга тийиш болгон дары-дармек каражаттарынын маалымдамасы; соода аталыштары менен жазылган дары-дармектердин жогорку үлүшү.

Колдонуу даражасы же колдонууга сунуштамасы: Иштин натыйжалары Кыргыз Республикасынын Саламаттык сактоо министрлигине караштуу Милдеттүү медициналык камсыздандыруу фондуна киргизилген.

Колдонуу чөйрөсү: фармация, саламаттыкты сактоо.

РЕЗЮМЕ

диссертации Джиенбековой Чолпон Муратовны на тему «Система льготного лекарственного обеспечения в Кыргызской Республике и пути её модернизации» на соискание ученой степени кандидата фармацевтических наук по специальности 14.04.03 – организация фармацевтического дела

Ключевые слова: льготное лекарственное обеспечение, обязательное медицинское страхование, доступность лекарственных средств, лекарственные средства.

Объект исследования: система льготного лекарственного обеспечения населения Кыргызской Республики.

Предмет исследования: государственные программы льготного лекарственного обеспечения населения, нормативно-правовые, организационные, экономические, фармацевтические и социальные аспекты льготного лекарственного обеспечения в Кыргызской Республике.

Цель исследования: Анализ реализации системы льготного лекарственного обеспечения в Кыргызской Республике и научное обоснование ее совершенствования с учетом реальных данных по доказательствам.

Методы исследования: структурный, логический, ретроспективный, системный, сравнительный, фармакоэпидемиологический, контент-анализ, ABC/VEN анализ, статистические методы.

Полученные результаты и их новизна: Впервые дана детальная оценка участников системы льготного лекарственного обеспечения в рамках обязательного медицинского страхования в Кыргызской Республике. Идентифицированы основные характеристики потребителей в системе льготного лекарственного обеспечения по категориям застрахованных граждан с учетом административно-территориальной принадлежности, по нозологиям в соответствии с МКБ 10, номенклатуры лекарств и сумм возмещения. Выявлены ключевые факторы, препятствующие реализации программ льготного лекарственного обеспечения в рамках Обязательного медицинского страхования в Кыргызской Республике: низкий уровень охвата застрахованного населения предоставляемыми государством льготами в рамках Дополнительной программы Обязательного медицинского страхования и Программ государственных гарантий; ограниченный список лекарств, подлежащих возмещению; несоответствия по лекарственным препаратам, входящим в Перечень основных лекарственных средств Всемирной организации здравоохранения, Перечень жизненно важных лекарственных средств Кыргызской Республики, национальные клинические руководства, и протоколы и Справочник лекарственных средств, подлежащих возмещению по льготным программам; высокая доля льготных лекарственных препаратов, выписанных под торговыми наименованиями.

Степень использования или рекомендации по использованию: Результаты работы внедрены в Фонд обязательного медицинского страхования при Министерстве здравоохранения Кыргызской Республики.

Область применения: фармация, здравоохранение.

SUMMARY

of Cholpon Muratovna Dzhienbekova's dissertation on the theme «The System of preferential drug provision in the Kyrgyz Republic and ways of its modernization» for the degree of candidate of pharmaceutical sciences in the specialty 14.04.03 – pharmacy organization

Key words: preferential drug provision, compulsory medical insurance, accessibility of medicines, medicines.

Research object: the system of preferential drug provision for the population of the Kyrgyz Republic.

Research subject: public programs of preferential drug provision for the population, normative-legal, organizational, economical, pharmaceutical, and social aspects of preferential drug provision in the Kyrgyz Republic.

Research objective: to analyze the implementation of the preferential drug provision in the Kyrgyz Republic and scientifically justify its improvement based on real evidence and data.

Research methods: structural, logical, retrospective, systemic, comparative, pharmacoepidemiological, content analysis, ABC/VEN analysis, statistical methods.

The obtained results and their novelty: For the first time a detailed assessment of participants in the preferential drug provision system within the framework of mandatory health insurance in the Kyrgyz Republic has been provided. The main characteristics of consumers in the preferential drug provision system have been identified by categories of insured citizens, taking into account their administrative-territorial affiliation, nosologies according to ICD-10, drug nomenclature, and reimbursement amounts. Key factors hindering the implementation of preferential drug provision programs within the framework of Mandatory Health Insurance in the Kyrgyz Republic have been identified: low coverage of insured population by state-provided benefits under the Additional Mandatory Health Insurance Program and State Guarantee Programs; limited list of reimbursable drugs; discrepancies in pharmaceuticals included in the WHO Essential Medicines List, List of Vital Essential Medicines of the Kyrgyz Republic, national clinical guidelines, protocols, and Drug Formulary eligible for reimbursement under preferential programs; high proportion of preferential drugs prescribed under brand names.

Degree of implementation and recommendations for application: The results of the research have been implemented in the Mandatory Health Insurance Fund under the Ministry of Health of the Kyrgyz Republic.

Application Area: pharmacy, healthcare

Кагаздын форматы 60 x 90/16. Көлөмү 1,5 п. л.
Офсеттик кагаз. Нускасы 50 даана.
“Софбасмасы” ЖЧК да басылып чыкты
720020, Бишкек шаары, Ахунбаев көчөсү, 92.